

В.Д.Бакуменко, д.держ.упр., проф., Академія муніципального управління (м.Київ)

С.В.Штурхецький, к.держ.упр., докторант Академії муніципального управління (м.Київ)

КОНЦЕПТ «САМООРГАНІЗАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ» У ДОСЛІДЖЕННІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Концепт «самоорганізаційної спроможності», на нашу думку, є одним з ключових понять у теоріях самоорганізації та розвитку соціальних систем і заслуговує на ґрунтовне обговорення та визначення.

Будемо виходити з того, що це поняття утворене з двох слів: самоорганізація та спроможність.

Визначення терміну «самоорганізація» належить засновнику синергетики Г. Хакену та означає процес просторово-часового впорядкування у відкритій системі за рахунок узгодженої взаємодії множини елементів, що її складають. Отже, якщо система «без специфічного впливу ззовні набуває якусь просторову, часову чи функціональну структуру», то можемо говорити про цю систему як таку, що самоорганізується [1, 28-29]. При цьому визначається «специфічний» вплив як такий, що нав'язує системі структуру або функціонування.

У синергетиці як загальній концепції самоорганізації поняття «самоорганізація» використовується, переважно, для визначення процесу самостворення, «саморозподілу» яких-небудь структур [2]. Ігнорування тієї чи іншої риси в окремих дослідженнях часто призводить до звуження змісту поняття «самоорганізація» – внаслідок чого йому нав'язується зміст саморегуляції, або самовідтворення, або самовпорядкування цілісності системи.

Таким чином, поняття самоорганізації прямо пов'язане з такими концептами як самовпорядкування, самоврядування, саморозвиток.

Самовпорядкування - властивість системи за рахунок своїх внутрішніх факторів забезпечувати впорядкованість у просторі та (або) в часі окремих елементів (частин) системи або процесів, що в ній відбуваються. Як слушно зауважує Л.Мельник, варто пам'ятати, що порядок в системі створюється за двома напрямками, які умовно можуть бути названі енергетичним та інформаційним [3]. Енергетичний напрямок включає в себе всі види діяльності системи, покликані підтримувати в ній необхідну різницю енергетичних потенціалів між частинами систем. Інформаційний напрямок самоорганізації системи включає в себе всі види діяльності, що забезпечують формування інформаційної програми реалізації в просторі та часі енергетичних потенціалів системи. У найзагальнішому вигляді

інформаційний напрямок самоорганізації системи може концентруватися в понятті самовпорядкування.

Самоврядування (безвідносно до однойменного різновиду публічної влади) охарактеризуємо як автономне функціонування будь-якої організаційної структури (підсистеми).

Саморозвиток, за визначенням Ю.Сурміна, – це розвиток системи за рахунок внутрішніх ресурсів і джерел відповідно до власної програми [4, 632].

Автори виходять з розгляду моделі циклу управління у соціальних системах як базової для опису процесів самоорганізації в таких системах, з виділення п'яти основних чинників впливу на ці процеси (ідеї, технології, ресурси, менеджмент, виконання), а також циклічності управління як визначальної характеристики цих процесів. За такого підходу самоорганізацію в соціальних системах можна визначити як циклічний процес самовпорядкування, самоврядування та саморозвитку, основними чинниками впливу на який є ідеї, технології, ресурси, менеджмент, виконання.

Що ж до другої змістовної складової розглядуваного концепту, то спроможність визначимо, услід за П.Морганом [5], як сукупність організаційних та технічних можливостей, взаємовідносин та цінностей, що дозволяють країнам, організаціям, групам осіб та окремим громадянам на будь-якому суспільно-політичному рівні виконувати функції та досягати визначених цілей розвитку протягом певного часу.

Список літератури

- 1.Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический подход к сложным явлениям / Герман Хакен / Пер. с англ. – М. : Мир, 1991. – 240 с.
- 2.Леснікова І. В. Людиновимірність категорії «діяльність» / І. В. Леснікова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-12026.html>
- 3.Мельник Л.Г. Научные основы самоорганизации экономических систем / Л.Г. Мельник // Часть 1. Механізм регулювання економіки, 2010, № 3, Т. 1, С. 12-26
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. :Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с
5. Morgan, P. Capacity and Capacity Development - Some Strategies. Hull: Policy Branch, CIDA. 1998.